

1, 2, 3...

de peuterjaren

**Een praktische gids voor ouders
en professionals**

Irene Van der Zande

Oorspronkelijke uitgave © 1995

1, 2, 3... The Toddler Years. A Practical Guide for Parents and Caregivers

Irene van der Zande (with Santa Cruz Toddler Care Center Staff)

ISBN 0 940953 23 4, Santa Cruz Toddler Care Center

1, 2, 3... de peuterjaren

Een praktische gids voor ouders en professionals

Irene Van der Zande

ISBN 90 6665 654 9

NUR 847

© 2006 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 257, 1000 AG Amsterdam) te wenden.

Aan de peuters, ouders, bestuursleden
en staf die het Santa Cruz Peuter Dagverblijf
tot een fantastische plek maken.

En aan de deskundige in zorg voor baby's,
Magda Gerber, wiens visie en inspiratie de basis
vormen voor het peuterdagverblijf.

Voorwoord bij de Nederlandse vertaling

Wat een leuk, zinvol en liefdevol boekje is dit! Praten over respect voor jonge kinderen is makkelijk, maar doen is wat anders. Bijna gedachteloos tillen we peuters op om hen ergens anders weer neer te zetten. Met de beste bedoelingen en een vriendelijke glimlach spelen we de baas over kleine mensen. Dit boekje leert ons hoe dat anders kan. Het is gebaseerd op de pedagogische visie van Emmi Pikler waarin 'respect' het sleutelbegrip is. Maar het is geen filosofisch boek geworden.

De kracht ligt in de vele praktische voorbeelden en tips over hoe je respect in praktijk kunt brengen. Het centrale thema is kinderen keuzevrijheid en ruimte geven binnen de grenzen die de ouder of leidster bepalen. Tal van conflictjes tussen peuters en hun ouders of leidsters worden behandeld. Peuters die niet willen eten, niet willen slapen, die bijten of een driftaanval krijgen in de supermarkt. Allemaal gewone conflictjes die horen bij de leeftijd van alles 'zelf doen' en nog zoveel moeten leren. Gelukkig beperkt de liefdevolle houding van de schrijfster zich niet tot de peuters. Ook voor de ouders en leidsters heeft ze begrip. Ze snapt dat ouders te moe kunnen zijn, en soms de fout in gaan door toe te geven aan zeurgedrag van hun kind. Over hoe je dat weer kunt oplossen heeft ze ook tips. Alles is gebaseerd op de jarenlange praktijk van werken met peuters en ouders in een kinderdagverblijf dat werkt volgens de richtlijnen van Magda Gerber, die na een lange samenwerking met Emmi Pikler haar visie in de V.S. wortel deed schieten.

Misschien dat Nederlandse ouders en leidsters over sommige dingen anders zullen denken. Dat is de uitdaging van het opvoeden. Iedere ouder en leidster moet op zijn of haar eigen manier leren inhoud

geven aan de opvoeding. Daarbij kan dit boekje zonder twijfel een bron van inspiratie en praktische hulp zijn.

Elly Singer

Inhoud

Voorwoord door Magda Gerber	11
Inleiding	15

Deel 1 Respect voor peuters

1	Laat <i>mij</i> kiezen!	21
2	Mijn gevoelens hebben ruimte nodig	24
3	Houd me tegen als genoeg genoeg is!	28
4	Ik begrijp meer dan je denkt	33
5	Laat me dit zelf oplossen	36
6	Ik heb aparte tijd met <i>jóu</i> nodig	38
7	Plan vooruit... het helpt!	42
8	Ik ben niet moe!	47
9	Dag zeggen is moeilijk	53
10	Van mij!	56
11	Ruzie... hoort ook bij het leven	58
12	Bijten	61
13	Driftbuien	64
14	Wacht tot ik eraan toe ben (zindelijk worden)	67
15	Er is maar één verschil en het is echt heel klein (seksuele identiteit)	73
16	Ik eet graag... op mijn eigen manier!	76
17	De indringers uit de binnenwereld (nieuwe broertjes en zusjes)	82
18	Onder de mensen	85

Deel 2 Ouderschap

19	Leren van anderen	91
20	Vertrouw op jezelf	95
21	Zorg voor jezelf	99
22	Een veilige omgeving	103
23	Hulp bij verlies en verdriet	109
24	Om hulp vragen	115
25	Stop met je schuldig te voelen	117
26	Geniet van je kind	119
27	Conclusie	121

Deel 3 Bijlagen

	Goede kinderopvang vinden en houden	124
	Literatuur	135
	Over de auteur	142
	Adressen	143

Voorwoord door Magda Gerber

Toen mij werd gevraagd de proefdruk van *1, 2, 3... The Toddler Years* te lezen dacht ik: O nee, niet weer een manuscript lezen! Maar ik ben altijd dol geweest op het Santa Cruz Peuter Dagverblijf, dus ik negeerde de grote stapel informatie die op me lag te wachten, begon *1, 2, 3...* te lezen en kon vervolgens niet meer stoppen. Het was heerlijk iets te lezen dat zo helder en eenvoudig geschreven was.

Dit boek beschrijft hoe het Peuter Dagverblijf de opvang van kleine kinderen vormgeeft. Met talloze realistische voorbeelden laat het boek zien hoe respectvol omgaan met jonge kinderen in de praktijk wordt gebracht. De leidraad in dit werk is de visie van RIE¹, dat door Tom Forrest en mij werd opgericht.

Ik voelde trots bij het lezen van dit boek omdat ik al zo lang bij het Santa Cruz Peuter Dagverblijf betrokken was. Het begon allemaal toen de initiatiefnemers, Catherine Boxer en Kate Kelly met haar man Jim een bezoek brachten aan het Model Dagverblijf Voor Baby's dat voorafging aan RIE. Ze waren op zoek naar een voorbeeld dat ze konden gebruiken voor een nieuwe crèche voor peuters. Ze reageerden enthousiast: 'We hebben zoveel kinderdagverblijven bezocht en meestal zijn we teleurgesteld door wat we zien. Nu weten we hoe we onze crèche vorm willen geven.'

Kort na de start van het Peuter Dagverblijf nodigden Kate en Catherine me uit om commentaar te komen geven. Ik was zo blij te zien dat ze werkelijk de essentie van onze visie begrepen en die vrijwel helemaal in de kinderopvang in praktijk konden brengen.

---

¹ *Resources for Infant Educators* (Steunpunt Baby Educators), afk. RIE, is de naam van het instituut in Los Angeles waar ouders en leidsters leren vanuit deze visie op respect met kinderen om te gaan.

1, 2, 3... de peuterjaren

Toen Kate en Catherine weggingen bij het dagverblijf dacht ik pessimistisch: als de leiding vertrekt gaat de visie verloren. Hoewel er sindsdien door nieuwe leiding, een nieuwe staf en een nieuwe plek veel veranderd is, is het oorspronkelijke karakter bewaard gebleven. Iedere keer als ik terugga naar het Peuter Dagverblijf ontdek ik dat de RIE-visie van respect nog steeds springlevend is.

Waarom is dat zo ongewoon? Aan het eind van mijn voordrachten en cursussen in het hele land zeggen deelnemers vaak tegen me: 'O, dat is precies zoals wij met onze baby's omgaan.' Maar als ik die crèches bezoek ontdek ik dat dit niet zo is. Het is zo makkelijk het eens te zijn met onze theorie. Maar heel weinig mensen willen toegeven dat ze kinderen niet respecteren. Maar het beoefenen van respect tijdens elk contact met het kind is veel moeilijker dan alleen de theorie begrijpen.

Ik hoor ook vaak zeggen: 'Het klinkt zo mooi maar in *onze* situatie werkt dat niet. We worden zo onder druk gezet. Elke ouder wil iets anders. Er is veel verloop onder de leidsters. Het is een voortdurend komen en gaan van kinderen.' Ik geef toe dat het niet makkelijk is, maar het *is* mogelijk, zoals dit boek laat zien.

Een crèche die wordt geleid vanuit de RIE-visie moet hierin zo helder zijn dat deze wordt begrepen door alle ouders en alle personeelsleden, inclusief invallers. Dit boek laat heel uitvoerig zien hoe deze visie werkt in de dagelijkse praktijk. Als dat begrepen wordt zal de warme en ontspannen sfeer van een RIE-crèche ouders aantrekken die deze aanpak waarderen en ondersteunen. Leidsters die leren werken vanuit deze visie zullen meer betekenis en vreugde in hun werk vinden in plaats van opgebrand te raken, want onder de juiste omstandigheden zijn peuters plezierige en fascinerende mensen.

Helaas heeft Dr. Emmi Pikler, de grondlegster van deze manier van omgaan met kleine kinderen, het verschijnen van deze uitgave niet mogen meemaken. Zij overleed in 1984. Ze zou verheugd geweest zijn over de manier waarop haar visie in de Verenigde Staten tot leven is gekomen. De baby- en peuteropvang wordt hier voortdurend overspoeld door allerlei trends.

Dr. Pikler was kinderarts in Hongarije waar ze in het begin haar inzichten deelde met de ouders van haar patientjes. In 1946 bracht ze haar visie in de praktijk in een kindertehuis: het “Lòczy” Instituut in Boedapest. Het instituut heette ‘het Nationaal Methodologisch Instituut voor Kindertehuizen’.

In 1985 kreeg het de nieuwe naam: ‘Het Emmi Pikler Nationaal Methodologisch Instituut voor Kindertehuizen.’ Het instituut heeft als doel een omgeving te scheppen waarin jonge kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen, ondanks het feit dat ze in een tehuis worden opgevoed. Onderzoek bij Pikler-kinderen in hun latere jaren laat zien dat ze zijn opgegroeid tot gezonde, capabele individuen die zich goed konden aanpassen aan het leven binnen een gezin. Dit in tegenstelling tot de meeste kinderen die in tehuizen zijn opgevoed.

Bij het lezen van dit boek is het net of je rechtstreeks mee kunt kijken naar het dagelijkse leven met een peuter. De visie spreekt uit de vele levendige voorbeelden, en zowel de positie van de leidster als die van de peuter komt aan bod. We krijgen zicht op het ‘waarom’ van peutergedrag en hoe we daar respectvol mee kunnen omgaan. Hoewel leidsters in dit boek ook zo worden genoemd, zou ik ze graag willen eren met de term ‘educarers’², omdat ze opvoeding tot uitdrukking brengen in hun dagelijkse warme, respectvolle verzorging van de kinderen.

Ik zou willen dat al mijn leerlingen de gelegenheid hadden het Santa Cruz Peuter Dagverblijf te bezoeken. Het lezen van *1, 2, 3... The Toddler Years* benadert die ervaring het meest. Ik hoop dat alle lezers – ouders, leidsters van baby- en peuterdagverblijven, gastouders, studenten en mensen met belangstelling voor jonge kinderen – net zo van dit boek zullen genieten als ik.

Magda Gerber

---

² *Educaring*, een woord dat door Magda Gerber in het leven is geroepen, is een combinatie van de woorden ‘education’ (opvoeding) en ‘care’ (verzorging).

Inleiding

Ouderschap van peuters betekent een druk bezet leven, waardoor we vaak tijd tekort komen. Toch vragen we ons soms af: wat voor leven willen we echt voor onze kinderen? Hoe willen we dat ze zich voelen over zichzelf? Hoe worden hun groei en welzijn beïnvloed door wat wij doen?

Deze vragen helpen ons vooruit te denken en beslissingen te nemen over talloze kwesties waarmee we als ouders en leidsters te maken krijgen.

Tijdens zeventien jaar ervaring met bijna 1500 peuters heeft het Santa Cruz Peuter Dagverblijf haar werk opgebouwd rond de overtuiging, dat wat jonge kinderen tijdens hun peuterjaren over zichzelf en hun wereld leren effect zal hebben op de rest van hun leven.

De visie van het dagverblijf richt zich op het ontwikkelen en communiceren van echt respect voor elke peuter. Deze visie is de leidraad voor onze leidsters in het dagelijkse werk met de peuters.

Het Santa Cruz Peuter Dagverblijf werd in 1976 opgezet door twee vrouwen die zich zorgen maakten over het gebrek aan kwaliteit in de opvang van jonge kinderen. Het is nu een modeldagverblijf dat wordt bezocht door mensen uit het hele land. Het Peuter Dagverblijf biedt zowel kwaliteitsopvang aan jonge kinderen als ondersteuning en informatie aan hun ouders. Vol- en deeltijdopvang maakt het voor ouders mogelijk te werken of naar school te gaan. De subsidie die door de gemeente en de provincie Santa Cruz wordt verstrekt, zorgt ervoor dat het dagverblijf de kosten betaalbaar houdt voor families met een laag of gemiddeld inkomen. Er wordt ook opvang geboden aan kinderen die thuis blootstaan aan het risico van mishandeling. Het is een speciale plek. Zorgeloos... vredig... druk... rustig... veilig... liefdevol.

1, 2, 3... de peuterjaren

Zoals het voorwoord duidelijk maakt, wordt in het Peuter Dagverblijf gewerkt met de methode die door Magda Gerber, deskundige in de zorg voor baby's, werd voorgesteld. Hoewel dit boek gebaseerd is op de visie van Magda, is het geen filosofisch, maar een praktisch boek. Het doel van dit boek is zowel ouders als leidsters in de opvang te helpen het beste te maken van de peuterjaren. De voorbeelden zijn gebaseerd op echte ervaringen in het Peuter Dagverblijf en in gezinnen.

Het is niet gemakkelijk ouder te zijn van een peuter. Dit boek beschrijft hoe we de behoeften van onze kinderen kunnen respecteren zonder onszelf daarbij te vergeten. Ouderschap van een peuter kan makkelijker en plezieriger worden door te experimenteren met de methoden die hier beschreven worden. Tegelijkertijd kunnen deze ideeën de groei en het zelfvertrouwen van onze peuters bevorderen.

Naast de biologische vader en moeder zijn er in onze huidige maatschappij veel verschillende mensen die de rol van ouder op zich nemen. Het ouderschap van een peuter kan liggen bij één ouder, grootouders, pleegouders, twee moeders of twee vaders. Het woord 'ouders' in dit boek verwijst naar ieder die langdurig en continu verantwoordelijk is voor het welzijn van, en de zorg voor een kind.

Dankzij het werk van Magda Gerber en anderen zijn er een groot aantal dagverblijven en individuele kinderverzorgsters die hun omgang met kinderen baseren op een vergelijkbare visie. We hopen dat dit boek leidt tot een dieper inzicht in, en een groeiende toepassing van deze visie.

Deel 1

Respect voor peuters

1, 2, 3... de peuterjaren

De peuterleeftijd begint ergens rond de eerste verjaardag van een kind en duurt tot ongeveer het derde jaar. Voor kinderen is dit een tijd van verbazingwekkende groei en voor hun ouders een uitdaging. Binnen twee korte jaren gaan kinderen van kruipen naar rennen en klimmen. De paar woorden die ze kunnen zeggen, veranderen snel in volzinnen en kort daarna in lange discussies over grootse denkbeelden.

Peuters hebben het recht te worden geaccepteerd en gerespecteerd voor wie ze *nu* zijn.

Geen afhankelijke baby's, maar ook nog geen vaardige kleuters.

Respect betekent:

- elk kind tegemoet treden als een uniek individu met belangrijke gedachten, gevoelens en behoeften;
- kinderen de gelegenheid geven in hun eigen tempo te groeien en te leren;
- kinderen de vrijheid toestaan hun eigen uitdagingen te creëren en meester te worden.

Dit is een leeftijd waarop kinderen voortdurend in beweging zijn. Ze leren over de wereld door hem te onderzoeken. Ze willen alles *nu* doen, helemaal alleen. Dat kan zowel voor kinderen als voor ouders frustrerend zijn. Peuters willen zo vaak meer doen dan ze kunnen, of dan wij ze toestaan. Daarom wordt de peuterleeftijd soms de 'peuterpuberteit' genoemd.

De methoden die in de volgende hoofdstukken beschreven worden, laten zien hoe we de uitdagingen van de peuterleeftijd kunnen aangaan op een manier die de behoeften van de kinderen respecteert – en van de mensen die met hen leven.

'Ik had eerst mijn twijfels', zegt de vader van de tweejarige Robbert. 'Dit is zo anders dan mijn eigen opvoeding. Maar Robbert doet het opvallend goed in de crèche. Het duurde een tijdje voor ik eraan gewend was op deze manier met hem om te gaan, maar het is de moeite waard. Ik geniet nu veel meer van Robbert. Ik verknoeide zo

veel tijd met boos zijn om wat hij zei of deed. Nu accepteer ik zijn behoefte alles uit te proberen omdat het hoort bij zijn groeiende onafhankelijkheid. En ik kan hem afremmen op een manier die voor mij goed voelt als zijn activiteiten in strijd zijn met zijn eigen veiligheid of een effect hebben op de rechten van anderen, inclusief de mijne.'